

Zelfstandige ondernemers in nood

Ook zij kennen armoede

Prof. dr. Johan Lambrecht

Studiecentrum voor Ondernemerschap,

EHSAL-K.U. Brussel

LVZ, Zwijnaarde, 29 november 2007

Bij wijze van inleiding: enkele treffende uitspraken

- ✓ Zelfstandigen in nood zijn assepoesters
- ✓ Een stevig sociaal vangnet voor zelfstandigen kan niet, omdat ze dan van twee walletjes kunnen eten
- ✓ Zelfstandigen in nood verkeren officieel in financiële problemen, maar zeker niet officieus
- ✓ Zelfstandigen in nood komen door slecht management en bijgevolg door hun eigen schuld in problemen

Structuur

1. Is armoede onder zelfstandige ondernemers iets apart?
2. Hoeveel zelfstandige ondernemers kennen armoede en hoelang?
3. Wie zijn de zelfstandige ondernemers in armoede?
4. Hoe geraken zelfstandige ondernemers in moeilijkheden?

5. Hoe overleven en beleven zelfstandige ondernemers hun moeilijkheden?

6. Hoe kan armoede onder zelfstandige ondernemers worden voorkomen en bestreden?

7. Terug naar de treffende uitspraken

1. Is armoede onder zelfstandige ondernemers iets apart?

JA, want:

- Miskenning
- Geen 'klassieke' armoede
- Eigenheid van het zelfstandige ondernemerschap
- Gebrekkige ondersteuning, zelfs tegenwerking

1.1 Miskenning

- Misvattingen van de publieke opinie
- Geïsoleerdheid van zelfstandige ondernemers
in armoede

1.1.1 Misvattingen van de publieke opinie

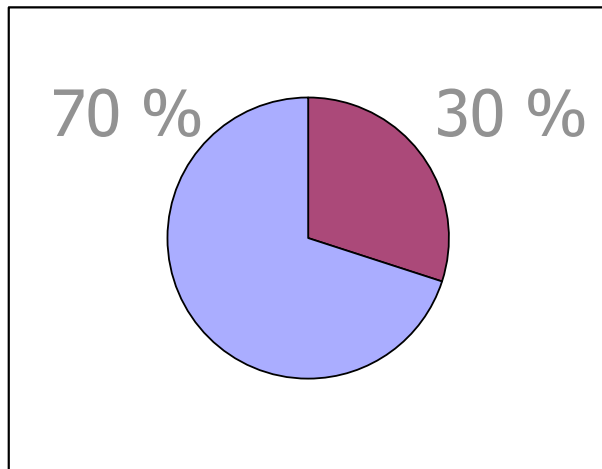
- Perceptie: alle zelfstandigen zijn welstellend en zwartwerkers

"Bovendien, aldus nog de directeur van het Ministerie van Financiën, leiden zelfstandigen bij het invullen van hun belastingaangifte systematisch aan geheugenverlies. Waarom zou een loontrekkende dan niets mogen vergeten?"

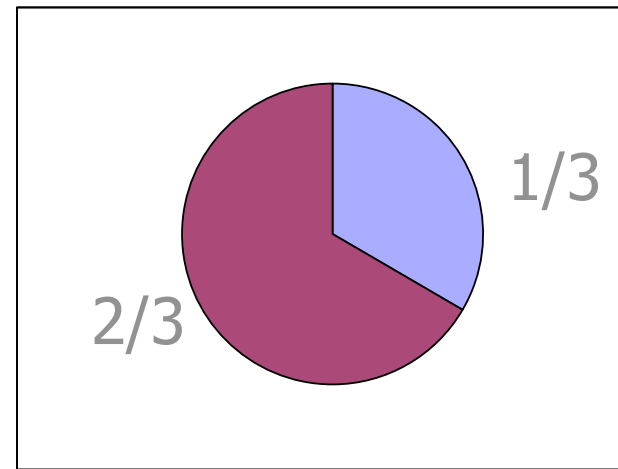
- Realiteit: zeer grote inkomensongelijkheid binnen de groep van de zelfstandigen in hoofdberoep, 3 illustraties

Illustratie 1 van zeer grote inkomensongelijkheid

Aandeel in aantal
zelfstandigen

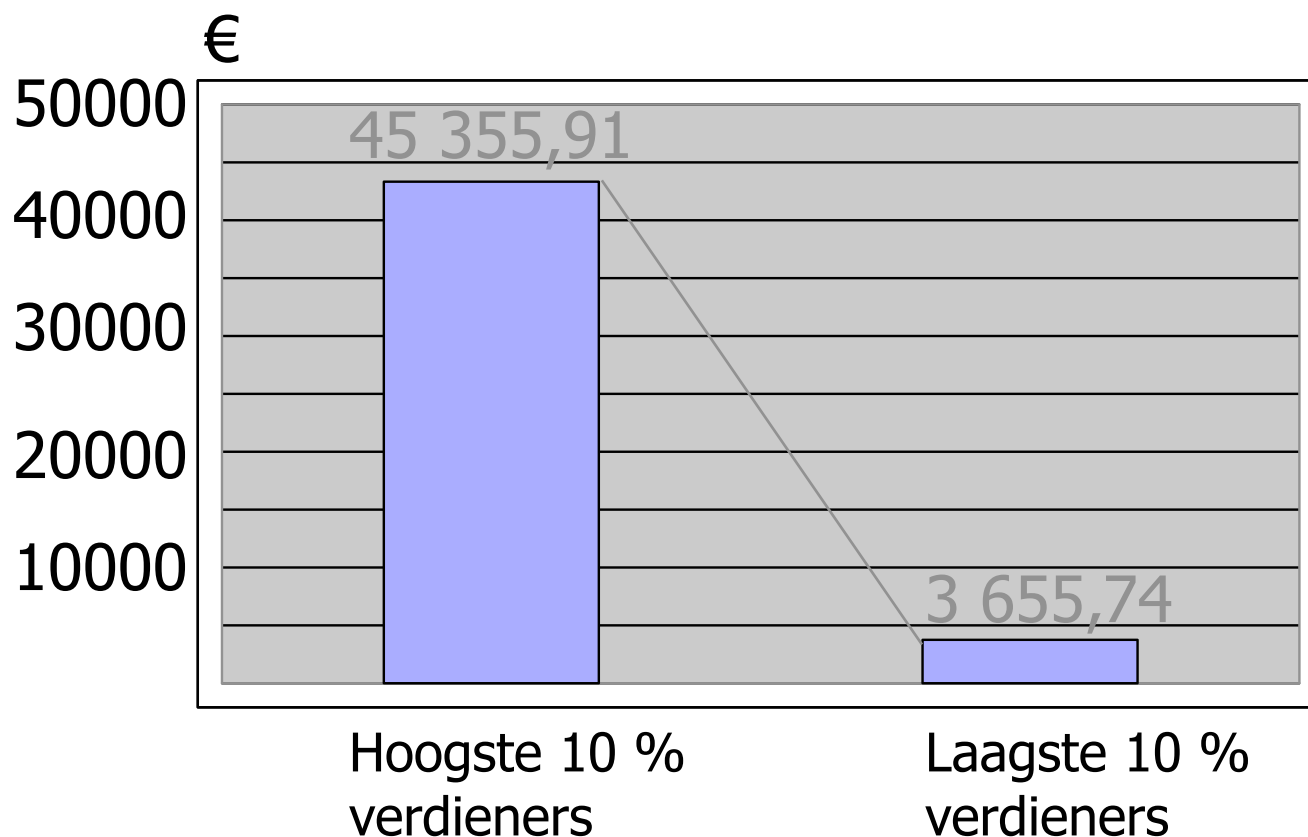
Aandeel in inkomens
zelfstandigen

Bron: Eigen berekeningen op basis van RSVZ-gegevens.

70 % van de zelfstandigen (minst verdienen) heeft maar 1/3 van de inkomens taart of 30 % van de zelfstandigen (best verdienen) bezit 2/3 van de inkomens taart

Illustratie 2 van zeer grote inkomensongelijkheid

Bron: Eigen berekeningen op basis van RSVZ-gegevens.

Jaarinkomen van de hoogste 10 % verdieners 12 keer hoger dan jaarinkomen van de laagste 10 % verdieners

Illustratie 3 van zeer grote inkomensongelijkheid

Maatstaf voor inkomensongelijkheid

(0 = perfecte gelijkheid, 1 = meest extreme ongelijkheid):

0,5 binnen de groep van de zelfstandigen
t.o.v.

0,3 voor de totale Belgische bevolking

1.1.2 Geïsoleerdheid van zelfstandige ondernemers in armoede

- Verbergen problemen
- Falen zaak = persoonlijk falen
- Vluchten
- Armoede bindt zelfstandige ondernemers niet

1.2 Geen 'klassieke' armoede

Niet het 'klassieke' beeld van generatie- en kansarmoede

1.3 Eigenheid van het zelfstandige ondernemerschap

Innige verstrengeling zaak-privé

- Tegenslagen zaak → persoonlijke verwondingen (depressie) + gehele gezin lijdt
- Problemen gezin → nadelige gevolgen voor zaak

Voorbeeld: echtscheiding = oorzaak of gevolg van armoede onder zelfstandige

1.4 Gebrekkige ondersteuning, zelfs tegenwerking

- Geen geïstitutionaliseerde ondersteuning

→ zelfstandige ondernemers in nood voelen zich
aan hun lot overgelaten:

" Wanneer je problemen hebt, kun je nergens terecht of je moet je zelfstandige activiteit stopzetten, wat ik niet wil. Je hebt het gevoel dat organisaties en de overheid denken 'Je bent zelfstandige dus moet je je problemen maar zelfstandig oplossen'. Ze laten je verdrinken. Je bent zelfstandige, dus kun je geen sociaal geval zijn"

1.4 Gebrekkige ondersteuning, zelfs tegenwerking (vervolg)

- Weinig raakvlakken tussen maatschappelijk werk en zelfstandig ondernemerschap
- Hindernissen voor ondersteuning:
 - Gebrekkige medewerking van schuldeisers en sommige boekhouders
 - Ontoereikende werkingsmiddelen

- Onbegrip en tegenwerking bij sommige belastingontvangers, curatoren en deurwaarders

- Soms enorme willekeur, misbruik van macht vanuit functie en ondoorzichtigheid

–Deurwaarder: meestal pijnlijke en confronterende ervaring

" Op een bepaald ogenblik woonde ik in bij mijn grootmoeder. Haar adres werd mijn domicilieadres. De deurwaarder is langsgekomen want dat domicilieadres werd als mijn eigendom beschouwd. Hij begon het interieur van mijn grootmoeder op te schrijven met het oog op de verkoop. Ik zei dat het mijn eigendom niet was, maar die van mijn grootmoeder. 'Je moet dat maar aantonen met facturen', antwoordde hij. Dat was natuurlijk niet mogelijk, want het interieur is ouder dan ik"

-Maar niet veralgemenen:

“Bepaalde gerechtsdeurwaarders hebben mij geholpen. Vooral de oudere deurwaarders zeiden ‘Doe dit en dat, want dan kan ik je niets meer doen en heb ik toch mijn werk gedaan’”

- Curator (bij faillissement): soms misbruik, niet doorzichtig

“Ik vergeet nooit meer de komst van de curator, politie, rechter en griffier van de Rechtbank van Koophandel. De curator nam zelfs de 2 000 oude Belgische franken die nog in mijn portefeuille zaten. Ik heb daar evenwel nooit een geschreven bewijs van gekregen”

- Belastingen: soms ergerlijk en weinig begrip

“Ik heb ettelijke malen een afbetalingsplan voorgesteld aan de Belastingen, maar die hadden daar geen oren naar. Ze zetten me voortdurend het mes op de keel en zegden zelfs ‘U moet het maar met uw zwart geld betalen’.

Mijn advocate zei zelf ‘Met de Belastingen tot een vergelijk komen, zal ontzettend moeilijk zijn’. Zij staan van boven en zelfs boven de wet. Ze hebben totaal geen besef van de economische realiteit. Ik had 6 690 euro van een belastingschuld van 7 430 euro terugbetaald. Een week later kreeg ik voor de resterende 740 euro opnieuw boetes en de deurwaarder op bezoek”

2. Hoeveel zelfstandige ondernemers kennen armoede en hoelang?

2.1 Hoeveel?

Opmerkingen

Zweem van verdachtmaking rond inkomen van
zelfstandigen

Nuancering

- ✓ 'Zelfstandigen zijn zwartwerkers' is dooddoener → miskenning houdt aan
- ✓ Sommige zelfstandigen nog in slechtere situatie dan uit hun inkomen blijkt
→ aanspreken persoonlijk vermogen

Nuancering (vervolg)

- ✓ Inkomen zelfstandige ondernemer moet ongeveer 50 % hoger liggen dan inkomen loontrekkende, om kans op faillissement en inkomensbelastingen te dekken

Resultaten

- 1/4 zelfstandigen onder armoedegrens binnen de groep van de zelfstandigen (maandinkomen na belastingen < € 523)
- 1/3 zelfstandigen onder armoedegrens totale bevolking (onder € 594 per maand in 1998)
- Sommige ondersteunende organisaties verwachten aanhoudende stijgende trend van zelfstandige ondernemers in nood
- Kans op armoede hoger bij zelfstandigen

2.2 Hoelang?

Inkomensevolutie

- Vooral zelfstandigen in laagste en hoogste inkomensklasse daaropvolgende jaar nog steeds in laagste en hoogste inkomensklasse
- Zelfstandigen in laagste inkomensklasse gedurende 6 jaar: -1,59 % jaarlijkse reële groei t.o.v. +2,42 % indien in hoogste inkomensklasse gebleven

2.2 Hoelang? (vervolg)

Duurtijd onder armoedegrens

- 20 % zelfstandigen met min. 6 jaar inkomen
minstens 1 jaar onder de armoedegrens

3. Wie zijn de zelfstandige ondernemers in armoede?

- Vooral zelfstandigen > 65 jaar in primaire sector
- Ook ervaren ondernemers
- Meewerkende partners
- Uiteenlopende sectoren, maar horeca is kwetsbare sector

4. Hoe geraken zelfstandige ondernemers in armoede?

5 oorzaken:

- Economisch
- Overheidsoptreden
- Tegenslagen
- Persoonsgebonden
- Misbruik door derden

4.1 Economisch

- Economische terugval
- Toenemende concurrentie
- Ongunstige omstandigheden in sector

4.2 Overheidsoptreden

- Hoge belastingdruk
- Aanslepende openbare werken
- Zwak sociaal statuut
- Interesten > eigenlijke schuld

4.3 Tegenslagen

- Ongeval/gezondheidsproblemen
- Wanbetalers (o.a. de overheid)

4.4 Persoonsgebonden

Zakelijke sfeer

- Slechte relatie met zakenpartner
- Onbezonnen & naïef zakendoen

Privé-sfeer

- Echtscheiding

4.5 Misbruik door derden

- Boekhouders
- Werknemers
- Overdrager

5. Hoe overleven en beleven zelfstandige ondernemers hun armoede?

5.1 Overleving

- Neerwaartse schuldenpiraal
- Nog harder werken
- Stopzetting: soms gevoel van bevrijding

Waarom stoppen zelfstandigen in nood niet vroeger?

- * Persoonlijke investeringen (psychologisch eigenaarschap)
- * Succes in het verleden
- * Omgevingspotentieel

- Professionele hulp

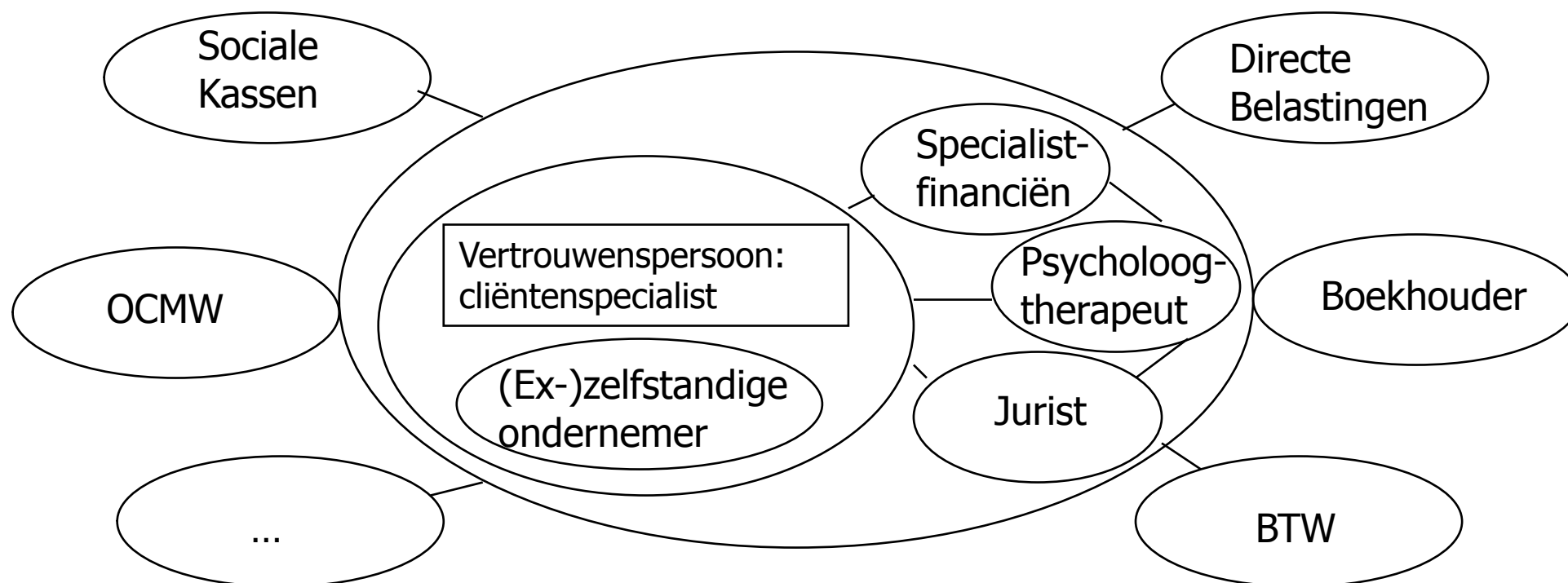
5.2 Beleving

Armoede als meervoudig probleem:

- Financieel: vooral schulden bij Directe Belastingen, BTW en Sociale Verzekeringsfondsen
- Psychisch en fysiek: depressie, stress, verlies van zelfvertrouwen, eenzaamheid, voortdurende angst, zelfmoordgedachten (rouwproces).
Lijden is groter t.g.v. emotionele investeringen, verlies van identiteit, soms meerdere verliezen
- Relationeel: echtscheiding, spanningen in gezin

6. Hoe kan armoede onder zelfstandige ondernemers worden voorkomen en bestreden?

1. Geïntegreerde en integrale begeleiding van (ex-) zelfstandige ondernemers in nood door één overheidsorgaan

2. Wat niet doen: starten verder bemoeilijken

Procentueel aandeel van de jonge bedrijven in de faillissementen stijgt \neq procentueel aandeel van de faillissementen bij de jonge bedrijven stijgt

- Maar is voorkomen niet beter dan genezen?

Betutteling/bevoogding
(positieve ontmoediging/positieve demotivatie)

Cultuur van de angst \rightarrow overheidsafhankelijkheid

3. In een degelijk vervangingsinkomen voorzien ingeval van stopzetting:

stopzettings-verzekering en werkloosheidsuitkeringen
(sociaal EN economisch belangrijk)

VERMINDER RISICO AAN UITSTROOMKANT I.P.V.
AAN INSTROOMKANT

4. Mensen niet in het zelfstandig ondernemerschap duwen

Bevrijd u uit de armoede, word ondernemer

Terug naar de treffende uitspraken

1. Zelfstandigen in nood zijn assepoesters

JA: aan hun lot overgelaten en zelfs tegenwerking

2. Een stevig sociaal vangnet voor zelfstandigen kan niet, omdat ze dan van twee walletjes kunnen eten

Foute redenering: niet elke zelfstandige is vermogend/sociaal vangnet is het laagst gespannen voor de enige risiconemers in onze maatschappij (kip versus varken)

Terug naar de treffende uitspraken (vervolg)

3. Zelfstandigen in nood verkeren officieel in financiële problemen, maar zeker niet officieus

Dooddoener → miskennen van reëel probleem houdt aan

Soms nog erger dan uit inkomenssituatie blijkt

Terug naar de treffende uitspraken (vervolg)

4. Zelfstandigen in nood komen door slecht management en bijgevolg door hun eigen schuld in problemen

Gebrekkige managementkennis als oorzaak = zeer simplistisch. John Argenti (1976): *“Iedereen is het erover eens dat vooral slecht management aan de basis van problemen ligt. Er is evenwel onenigheid over wat slecht management precies inhoudt en hoe het kan gedetecteerd worden. Wanneer het bedrijf in nood verkeert, dan is iedereen het erover eens dat het slecht beheerd werd”*

J.B. Say (1803): *“De ondernemer kan, zonder dat hij er schuld aan heeft, zijn vermogen en zelfs zijn karakter verliezen”*

GEEN POLITIEKE MUNT UIT
TE SLAAN?!

ONDERNEMERSCHAP IS
EEN PROCES VAN VALLEN
EN OPSTAAN, EN LEREN UIT
FOUTEN